

School for Teachers
Училище за учители

ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ В ИНТЕРКУЛТУРНА СРЕДА МЕЖДУ РОДИТЕЛИ, УЧЕНИЦИ И УЧИТЕЛИ ЧРЕЗ ФОРМИТЕ НА ИЗВЪНКЛАСНА ДЕЙНОСТ

Янка Божкова

*Професионална гимназия по подемна, строителна и транспортна техника
„Н. Й. Вапцаров“ – Ямбол*

Резюме. От хилядолетия у нас съжителстват различни етноси, но тяхната интеграция в обществото, и в частност в българското образование, все още не е докрай осъществена. Педагогическата ни работа в условията на интеркултурна среда, в която се обучават българи, турци и роми, е предизвикателство да прилагаме все повече и все по-гъвкави форми за мотивиране на обучаваните и превръщане на училището в привлекателна среда за малцинствата. Най-ефективна в това отношение според нас се оказва предварително планираната система от форми за извънкласна работа в смесени групи. В статията е представен опитът на автора като част от педагогическата колегия на Професионална гимназия по подемна, строителна и транспортна техника „Н. Й. Вапцаров“ – Ямбол, за организиране и провеждане на извънкласни дейности, в които активни участници и равностойни партньори са учениците, техните родители и педагозите. Показано е как чрез създаване на толерантна и приятелска атмосфера се постига сближаване на етносите и преодоляване на различията им.

Keywords: extracurricular activities, delegated budget, intercultural environment, ethnos, ethnic differences, integration of minorities, ethnic tolerance

В хилядолетната българска история, през различните епохи, както на днешните, така и на предишните наши земи, си дават среща стотици етнически групи. Въпреки различията им в народностната традиция се утвърждава принципът на толерантността, на приемането на Другия. Доказателство за това е липсата на големи и продължителни етнически конфликти на наша територия, оказала се родина за хиляди роми, турци, каракачани, евреи, арменци, власи, руснаци и др. От всички изброени най-голямо внимание следва да се отдели на ромите като специфична и все по-многобройна общност у нас.

В българското политическо пространство са регистрирани над 40 рамкови стратегии и програми за интегриране на ромите, но в повечето случаи липсва национална воля за приложението им. Документите са в пряка връзка с изпъл-

нението на стратегия „Европа 2020“ и в тях са посочени конкретни дейности, срокове за изпълнение и отговорници по отношение на няколко направления: образование, здравеопазване, жилищни условия, заетост, върховенство на закона и изпълнение на интеграционната политика. Нашата гимназия, като образователна институция, се стреми активно да се включи в интеграционните процеси.

Според Договора за ЕС в страните членки се установява принципът на пълно признаване на правата и свободите без дискриминация. За целта у нас е създадена и действа Комисия за защита от дискриминация, която функционира в съответствие със Закона за защита от дискриминация от 2003 г., осигуряващ на всяко лице равенство пред закона, както и в третирането и възможностите за участие в обществения живот и ефективна защита срещу дискриминация.

В същото време, въпреки адекватното законодателство, не всички роми се интегрират достатъчно успешно в обществото. В някои български градове и села, особено в тези с нарастващ брой ромско население, проблемите се задълбочават, вместо да бъдат решени. Така възниква своеобразно противоречие между българската традиция на комшулука и съвременната ни действителност.

Интегрирането на роми е непрекъснат процес и изисква усилена работа, приемана от педагогическата ни колегия като предизвикателство на времето, в което живеем. Противоречията между етносите според нас могат да бъдат изгладени в обозримо бъдеще. Правим подобен извод, като се позоваваме на всекидневния си опит.

Това, разбира се, не означава, че не срещаме същите трудности, с които се сблъсква цялото българско общество, особено по отношение на ромската общност, а именно: незачитането на образованието като основен приоритет, недоброто владение на български език, изолираността в ромските квартали, ранните бракове, различията в обичаите и традициите, по-малките шансове за реализация на пазара на труда и нарастващата бедност сред тях. Бихме били прекалени оптимисти, ако кажем, че всички изброени бариери за провеждане на учебно-възпитателния процес могат да бъдат премахнати лесно и бързо чрез упорит труд и старание от наша страна. Не бихме постигнали успех сами, без грижата на държавата и съвместната работа между институциите. В същото време осъзнаваме своята роля на педагози като своеобразни медиатори между семейството и държавата в това отношение. За разлика от много изследователи на ромската тематика, които констатира, че в „досегашната образователна практика в България липсва достатъчна чувствителност към етнокултурните причини за отпадане от училище най-вече на деца от ромски произход“, ние смятаме, че българското училище, и най-вече предлаганите в него извънкласни дейности могат и подпомагат интеграционните процеси достатъчно ефективно. В практиката си се стремим да прилагаме гъвкави и

разнообразни, доказали се във времето методи на обучение и възпитание, като мотивираме активното участие както на учениците от всички етноси в нашето училище, така и на техните родители, привлечени като равностойни партньори в различните форми на работа: клубове по интереси, обучения за родители, екскурзии, лагери-тренинги и др. Организирането им съгласуваме с приетите на национално равнище насоки и нормативни документи.

Всеки новопостъпил на работа педагог започва трудовия си път с нагласата, че неговият упорит труд трябва да доведе до покриване на Държавните образователни изисквания, и смята за съвсем естествено и адекватно учениците и техните родители да бъдат активни участници и да подпомагат този процес. Твърде скоро обаче се сблъсква с неразбирането, а понякога и с несъгласието на учениците и техните родители. Тогава, съвсем естествено и логично, търси помощ от страна на по-възрастните и опитни колеги. Разбиране намира – солидарността сред колегите е пословична, но помощ? Как да му я дадат, като в нашата професия готови модели няма – нерядко и учителят, славещ се с голям опит, е изправен пред същия труден за решаване казус. Често се случва разделението по етноси да е видно още с влизането в класната стая през първия учебен ден – в едната редица от чинове са седнали ромите, в другата – българите, в третата – турците. Най-често те не враждуват, но комуникират в малката общност на своите. Ако ги оставим така, препускайки по учебното съдържание, без да се интересуваме от техните чувства и нагласи, те се капсулират в етническите си групи и нещо повече – спират да приемат нас, техните учители, като част от „своите“ и като добронамерени партньори в учебния процес. За да се избегне това, педагогът трябва да прояви експериментаторския си дух – да обмисля и изпробва различни подходи и дейности, за да привлече всеки един ученик и да го мотивира за съвместна работа.

По този труден, изпълнен с предизвикателства път, но заредени с положителни емоции, тръгнахме и ние, за да разбираме все по-добре нашите ученици, за да им помогнем да се опознаят помежду си и да вървят заедно въпреки етническите различия към общата цел – придобиване на повече знания, умения и компетентности, с които да се чувстват уверени в себе си и да са полезни на другите.

За реализацията на нашата целева концепция – да осмислим свободното време на учениците от различни възрасти и етноси, като ги обучаваме и възпитаваме в дух на толерантност и сътрудничество, за да израснат те като постоянно търсещи и развиващи своя потенциал личности, ни помогнаха най-вече предимствата на делегирания бюджет. Те се изразяват във възможността колективът сам да планира и контролира разходите, за да останат свободни средства за финансиране на дейности по интереси, чрез които да бъдат привлечени младите хора към училището. Там, където средствата не достигаха, кандидатствахме по европейски проекти и чрез съфинансиране успяхме да реализираме замисленото.

Съгласувано с поставените цели, възстановихме традицията за посещение на Международния панаир в Пловдив през есента на 2008 г., което даде възможност на голяма част от учениците от различните класове и етнически групи както да се запознаят с новостите в автомобилостроенето като бъдещи специалисти, така и да се сближат помежду си. Те се завърнаха в гимназията по-мотивирани да усвояват желаната професия и наред с това по-спокойни и по-уверени в себе си – част от екипа на училището. Сред участниците в екскурзията имаше и такива, които никога не бяха напускали родното си селище, а преобладаващата част за пръв път посетиха града под тепетата. За тях това бе събитие от особена значимост, разширяващо кръгозора им на личности, търсещи нови хоризонти за изява.

През следващите месеци на учебната 2008/2009 г. учениците, заявили желание да се включат в клубове по интереси, с нетърпение очакваха поредната репетиция на състава по народни танци, ръководен от професионален хореограф, или следващото занятие на компютърния клуб „Знам и мога“. Наблюденията ни показваха, че за всички ученици – независимо от етноса, е еднакво интересно както да се занимават допълнително с информационни технологии, така и да играят български народни танци. На занятията възпитаниците ни, увлечени от общата дейност, забравяха различията, сплотяваха се, помагаха си и се веселяха заедно.

За осъществяване на по-добра комуникация с учениците в помощ на учителите, и най-вече на класните ръководители и възпитателите, бе организиран психологически курс-тренинг за работа в мултикултурна среда, който се оказва много полезен за бъдещата ни работа. Бяхме поставени в различни проблемни ситуации и получихме компетентна помощ от специалисти за справяне с тях.

В търсене на взаимодействие с родителите четирима от класните ръководители, участвали в курса, организираха и проведоха занятия в „Училище за родители“. В обучението се включиха 128 родители на ученици от ПГ по ПСТТ. Те участваха активно в проведените 10 занятия, свързани с актуални проблеми между поколенията: разрешаване на конфликти у дома и в училище, справяне с агресията, превенция на насилието, злоупотреби с вредни вещества и др. Часовете на съвместна работа се оказаха много плодотворни и за двете страни – родители и учители, които се сближиха и осъществиха рефлексия. Това доведе до значително повишаване на ефективността им като възпитатели на подрастващите.

Друга дейност, която проведохме с родителите, бе участието им в курс за придобиване на специалност „Машинист на багери и товарачни машини“. След 300 занятия по теория и практика, които завършиха с полагане на изпити, 13 бащи на наши възпитаници получиха свидетелства за правоспособност. Те имаха също така възможност да усетят отблизо атмосферата в училището и да опознаят по-добре преподавателите на своите деца. Като резултат в по-

нататъшната ни работа се повиши разбирането към училищните проблеми от страна на родителите.

Много ефективна форма на взаимодействие между ученици, родители и учители се оказа и организираният през лятото на 2009 г. лагер-тренинг в местността Карандила, природен парк „Сините камъни“ над Сливен. Към групата от 32 ученици, 4-ма родители и 4-ма учители от нашето училище се присъединиха и 8 момчета, завършили VIII клас и приети да се обучават в нашето училище през следващата учебна година. Те бяха придружавани от дотогавашния си класен ръководител. По-нататъшните ни наблюдения върху тези деветокласници, сравнени с останалите новопостъпили, потвърдиха очакванията ни, че те много по-лесно се адаптираха към атмосферата в новото училище.

Лагерниците се обучаваха и живееха съвместно под ръководството на четирима инструктори по алпинизъм чрез упражнения за оцеляване, катерене, работа в екип, а в края на лагера бе проведена анкета „Кое място искам да посетя“. Същата бе направена и с ученици от училището, които не са били на този лагер. При първата група анкетирани 85% посочват като любимо място Карандила, а при втората преобладават отговорите: Ямбол, дискотека, гора. Участниците в лагера посочват и конкретни места, свързани с престоя им там – връх Българка, Мечата поляна и др., като желани за повторно посещение, докато при групата на неучастващите отговорите са по-неопределени по отношение на локацията, към която се стремят. Респондентите от първата група посочват като предпочитано място за прекарване на свободното време природна местност, а от втората група избират града или селото, което обичайно обитават. Анализът на анкетата доказва, че участниците в лагера, „измъкнати“ от еднообразието на делника, променят своите нагласи към света.

Гимназията ни е единствена по рода си в Южна и Източна България и привлича кандидатстващи от пет области – Бургаска, Сливенска, Хасковска, Старозагорска и Ямболска. Възпитаниците ни са израснали в различни по големина и етнически състав селища и често не познават родните места на съучениците си. Решихме да им помогнем чрез организирането на клуб „Историята на моето селище“, в който да се научат сами да проучват родното място, да събират и систематизират информация за него. Клубът подпомогна опознаването на различни населени места чрез подготовените от учениците презентации, брошури, табла и информации. В процеса на дейността участниците в клуба се сближаваха все повече.

В продължение на две години учениците от клуба съвместно със съучениците си от клуб „Културни хоризонти“ посещаваха различни институции в Ямбол и областта – Регионален исторически музей – Ямбол, Етнографска къща в стария ямболски квартал „Каргон“, Археологически резерват – Кабиле, Етнографско-археологически музей – Елхово, Държавен архив – Ямбол.

Посетиха и няколко постановки на Драматичен театър „Невена Коканова“ и на Куклен театър „Георги Митев“ – Ямбол. Незначителна част от възпитаниците ни бяха посещавали тези обекти и останаха възхитени от видяното, а естественото и непринудено общуване помежду им по време на пътуванията позволи да се опознаят все повече. Много от тях станаха и неразделни приятели въпреки етническите и възрастовите различия.

Организираният през последните години в нашия град Международен маскараден фестивал е несъмнено едно от най-посещаваните културни събития в региона. Нашите ученици не правеха изключение от общата заинтересованост на ямболската общественост към събитието. И те с интерес и възхищение разглеждаха костюмите и се запознаваха с ритуалите, а после нашироко коментираха през междучасията. Тяхното вълнение от „Кукерландия“ предизвика идеята да подготвим малка група от участници, които да се представят на откриването на фестивала през 2014 г. Групата, съставена от представители на различни етноси, непрекъснато се увеличаваше, а с нея и отговорността да се представим добре. Бяхме едно от малкото учебни заведения, включили се във фестивала. Въпреки че подготовката отне изцяло свободното им време, нашите момчета не се оплакаха от умора и непрекъснато се шегуваха помежду си, а накрая си обещаха догодина да се включат отново в шествието. „Кукерландия“ ни зареди с положителни емоции за дни наред, а всички се държаха приятелски и с уважение един към друг, съзнавайки отговорността си с чувство за общност и взаимно разбиране.

Като резултат от работата ни през годините в гимназията се постигна атмосфера на сближаване и сътрудничество между учениците от различните етноси. Децата от малцинствата намериха своето достойно място сред другите, престанаха да се смятат за хора „втора ръка“, а и другите спряха да ги възприемат по такъв начин. Това според нас доказва, че даването на равен шанс на всички български ученици, независимо от етноса, не е само съждение, извлечено от нормативните документи. Стоим също зад твърдението, че работата в извънкласните форми дава възможности и пробужда желание у всеки за изяви, които разкриват богатството на неговата душевност, развиват неговите възможности и го правят съпричастен към цялостния живот на обществото.

Педагогическата ни работа през годините ни навежда на извода, че малцинствените групи в България могат и трябва да бъдат приобщени в по-голяма степен към обществения живот още от ранно детство, като се инициират съвместни прояви между детски градини, училища, общински детски комплекси, други държавни институции и НПО, за да се открият и развият заложбите на всяко дете от ранна възраст, за да станат те достойни на цялото българско общество, а не да останат в тесния кръг на етническата общност.

Ние ще продължаваме да вървим по този път, даващ според нас положителни резултати, но ще се чувстваме удовлетворени, ако нашите добри практики бъдат

последвани, обогатени и актуализирани от повече колеги в страната. Ще се радваме, ако към проблема за интеграцията се подхожда с повече отвореност към различията, с повече любов и грижа към децата от етническите малцинства.

Да се надяваме, че все повече педагози по пътя на личния опит ще се уверят в истинността на твърденията ни и ще ги припознаят като свои.

ЛИТЕРАТУРА

Василева-Груева П., (2013), *Типология, роли и поведение на българското, ромското и турското семейство; Обучение на учители за формиране на знания, умения и компетентности за работа в интеркултурна среда – наръчник за учители*. София, стр. 210 – 211.

Годишен отчет на ръководителя на клуб „Историята на моето селище“ за учебните 2012/2013 г. и 2013/2014 г.

Годишен отчет на ръководителя на клуб „Културни хоризонти“ за учебните 2012/2013 г. и 2013/2014 г.

Делегирани бюджети в образованието, Семинар, 26 – 27.11.2007 г., Търговище.

Заключителен технически доклад на директора за извънкласните дейности през учебната 2008/2009 г.

Колева Ир., (2013), *Етнопсихологически модел на образователното взаимодействие; Обучение на учители за формиране на знания, умения и компетентности за работа в интеркултурна среда – наръчник за учители*. София, стр.60 – 61.

Управление на образованието (1996). *Насоки за организиране на извънкласната и извънучилищната дейност с учениците*. №1 – 2.

Национална програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006 – 2015г.)

REFERENCES

Vasileva-Grueva P., (2013), *Tipologiya, roli i povedenie na balgarskoto, romskoto i turskoto semeystvo; Obuchenie na uchiteli za formirane na znaniya, umeniya i kompetentnosti za rabota v interkulturna sreda – narachnik za uchiteli*. Sofiya, str. 210 – 211.

Godishen otchet na rakovoditelya na klub "Istoriyata na moeto selishte" za uchebnite 2012/2013. i 2013/2014.

Godishen otchet na rakovoditelya na klub "Kulturni horizonti" za uchebnite 2012/2013 g. i 2013/2014 g.

Delegirani byudzheti v obrazovaniето, Seminar, 26–27.11.2007, Targovishte

Zaklyuchiteln tehnicheski doklad na direktora za izvanklasnite deynosti prez uchebnata 2008/2009.

Koleva Ir., (2013), *Etnopsihologicheski model na obrazovatelното vzaimodeystvie; Obuchenie na uchiteli za formirane na znaniya, umeniya i kompetentnosti za rabota v interkulturna sreda - narachnik za uchiteli*. Sofiya, str.60 – 61.

Upravlenie na obrazovaniето (1996) *Nasoki za organizirane na izvanklasnata i izvanuchilishtnata deynost s uchenitsite*. №1 – 2.

Natsionalna programa za razvitie na uchilishtното образование i preduchilishtното възпитание i podgotovka (2006 – 2015.)

GOOD PRACTICES IN THE INTERCULTURAL COMMUNICATION ENVIRONMENT BETWEEN PARENTS, STUDENTS AND TEACHERS WITH THE FORMATION OF EXTRACURRICULAR ACTIVITY

Abstract. For thousands of years, many different ethnoses live together in our lands. The issue of ethnic integration of minorities and in particular in Bulgarian education is not fully solved. As teachers in an intercultural environment, our job is challenging in terms of the educational process flexibility. In other words, we need to motivate our minority students.

As the most effective methodology stay in advance planned forms of extracurricular work in multi ethnical groups of students. The paper presents the pedagogical experience of the author, concerning the organization and conduction of extracurricular activities. Moreover, in such classes students, parents and teachers are equal in their responsibilities. Finally, the paper shows that if a friendly and ethnically tolerant environment is formed, the outcome is harmonious relations between all participating ethoses.

✉ **Mrs. Yanka Bozhkova**
Vocational School “Nikola Vaptsarov”
Yambol, Bulgaria
E-mail: pg_pstt_yambol@abv.bg